

Ontarion osavaltiossa Kanadassa ja Suomessa on tällä hetkellä kaksi rinnakkaista tapaa käsitellä päihtyneitä. Vanhan poliisiputkakäytännön rinnalle on perustettu selviämisasemia. Eri maiden käytäntöjen vertaileminen on hankalaa kulttuuristen ja lainsäädännöllisten eroavuuksien takia. Kuitenkin on hyödyllistä yrittää selvittää niitä kokemuksia, joita Ontariossa on saatu selviämisasemien toiminnasta.

ALKOHOLIOLOT ONTARIOSSA JA SUOMESSA

Alkoholin kokonaiskulutus henkeä kohden oli 1970-luvun puolivälissä Ontariossa vajaa puolitoistakertainen Suomeen verrattuna (Addiction Research Foundation; Alkon vuosikirja 1976). Sen sijaan Suomessa oli säilöönottoja kuusinkertainen määrä Ontarion juopumuspidätyksiin verrattuna (Alkon vuosikirja 1976; Annis & al. 1976). Juopumuskontrollin määrälliset erot johtuvat pääasiallisesti lainsäädännöstä. Ontariossa poliisi saa nykyään pidättää ainoastaan sellaisen julkisella paikalla olevan päihtyneen, joka on itselleen tai toisille vaarallinen (Jones 1980). Suomessa voidaan päihtynyt ottaa säilöön yleiseltä paikalta. Myös yksityiseltä paikalta voidaan ottaa säilöön häiriötä aiheuttava päihtynyt (Poliisilaki 1966, 20. §). Poliisin pidätysvaltuudet ovat siis Ontariossa suppeammat kuin Suomessa.

Artikkelin kirjoittaja vieraili Ontariossa Addiction Research Foundationin ja Alkoholitutkimussäätiön tutkimushenkilökunnan vaihtosopimuksen puitteissa helmi—maaliskuussa 1980.

Toinen eroihin vaikuttava tekijä on putka-asiakkaiden valikoituminen. Ontariossa poliisi vie päihtyneen kotiin, jos tällä on vakituinen asunto. Putka-asiakkaat ovat skid row -alkoholisteja. Heidän tunnusomaisia piirteitään ovat alkoholistinen juominen ja usein myös korvikeaineiden käyttö, huonot asumisolosuhteet, vähäinen työssäkäynti ja perhesiteiden puuttuminen (Annis & al. 1976). Suomessa poliisin säilöönnotot koskettavat väestöpiirteitään laajempaa osaa kuin Ontariossa. Säilöön otettujen joukossa on alkoholisteiksi määriteltävissä olevia henkilöitä sekä tilapäisjuoppoja, jotka joutuvat ympäristön kanssa konflikteihin. Asunnottomia tai joukkomajoituksessa asuvia on vajaa kolmannes Suomen säilöönottotapauksista (Säilä 1979).

RATKAISUJA JUOPUMUKSEN KONTROLLOINTIIN

Selviämisasema on alkuaan tarkoitettu vaihtoehdoksi toistuville putka- ja vankilakäynneille maissa, joissa julkinen juopumus on tai on ollut rangaistavaa. Pohjoisamerikkalaista oikeuskäytäntöä on pyritty muuttamaan niin, että luovutaan uhrittomien rikosten rankaisemisesta. Lisäksi alkoholismien sairausluonteeseen korostaminen on vauhdittanut selviämisasemien perustamista (vrt. esim. Fagan & Mauss 1978).

Ontariossa on vaarallinen julkinen juopumus yhä rikos, josta voi saada 10 dollarin (noin 30 Smk) sakon (Jones 1980). Rinnan poliisiputka—tuomioistuin—sakko/vankila-järjestelmän kanssa on yli

kymmenen vuoden ajan kokeiltu selviämisasemia. 1960-luvun lopussa kokeiltiin kahden vuoden ajan lääketieteellistä selviämisasemaa. Kokeilu lopetettiin, kun todettiin, että vajaa 3 % asiakkaista tarvitsi lääketieteellistä hoitoa (Annis 1979). Seuraavat selviämisasemakokeilut perustuivat sosiaalityön menetelmiin. Tarkoituksena oli luoda selviämisasema—puolimatkantalo-hoitoketju, jonka avulla siirryttäisiin rikosoikeudellisesta järjestelmästä hoitoon pohjautuvaan menettelyyn skid row -alkoholistien kuntouttamisessa. Toivottiin myös, että tällä tavoin voitaisiin vähentää juopumuspidätyksiä (Annis 1979).

Nykyisin Ontariossa on 13 selviämisasemaa. Paikkoja niissä on 265, joista 25 on naisille tarkoitettuja. Selviämisasemat ovat noin 20-paikkaisia ja henkilöstöä on kussakin kymmenkunta; kaksi on aina kerrallaan työvuorossa. Henkilökunta on sihteeriä lukuun ottamatta sosiaalityöntekijöitä, ja osa heistä on kuntoutuneita alkoholisteja. Vapaaehtoisena työvoimana käytetään AA:ssa mukana olevia. Selviämisasemat sijaitsevat yksittäisissä rakennuksissa suhteellisen lähellä sairaalaa, jonka alaisuuteen ne hallinnollisesti kuuluvat. Tämä sairaala hoitaa tarvittaessa selviämisaseman asiakkaita. Yksi lämmin ateria päivässä tuodaan sairaalan keittiöstä selviämisasemalle. Hoito selviämisasemalla on ilmaista.

Vierailin kahdella selviämisasemalla ja keskustelin niiden toimintaperiaatteista. Selviämisasemalle tulo perustuu vapaaehtoisuuteen. Kun poliisi pidättää juopuneen, hän kysyy tältä, haluaako tämä mennä selviämisasemalle. Jos asianomaisella ei ole maksamattomia sakkoja tai muita selvittämättömiä poliisiasioita, poliisi vie hänet selviämisasemalle. Poliisi ei saa siirtyä vastaanottopöytää edemmäksi. Tässä merkitään päiväkirjaan saapumispäivä ja -aika, asiakkaan ja poliisin nimi sekä poliisipiiri, jonka alueella pidätys on tehty. Poliisi ei ota itselleen mitään tietoja selviämisasemalle toimittamistaan henkilöistä. Poliisipiireille on varattu paikkakiintiö, sillä selviämisasemalle voi

tulla myös itse tai jonkun muun viranomaisen kehotuksesta. Selviämisasemien asiakkaista 40 % on poliisin tuomia, muun viranomaisen kehotuksesta tulleita 30 % ja itse tulleita 30 % (Annis & al. 1976).

Joskus selviämisasemalle tulijoita valikoidaan. Jos asiakas lähtee asemalle tultuaan heti pois ja pyrkii seuraavana päivänä takaisin, kehoitetaan häntä hakeutumaan jonnekin muualle. Myös poliisin kanssa voidaan sopia, että tällaisia henkilöitä ei tuoda selviämisasemalle.

Selviämisasemalle tultuaan asiakas käy suihkussa ja hänelle osoitetaan vuodepaikka. Joka aamu pidetään ryhmäkeskustelu, johon kaikki vointinsa mukaan osallistuvat. Yksilöllistä neuvontaa ja opastusta voi saada esimerkiksi jatkohoitomahdollisuuksista. Asiakkaat osallistuvat myös ruokailujen järjestämiseen. Keskimääräinen selviämisasemallaoloaika on neljä vuorokautta. Lääkkeitä ei anneta, sillä ”krapulan kokeminen on opettavaa”. Asioiden omatoimista hoitamista pidetään myös tärkeänä, ja niinpä asiakkaat saavat selvittyään liikkua vapaasti kaupungilla.

Selviämisasemalla annettava hoito ei perustu millekään erityiselle hoitoideologialle. Kaikista hoitomuodoista pyritään antamaan tietoa.

Selviämisasemilla pidetään tarkasti huolta siitä, että ne ovat erilaisia kuin poliisiputkat. Tilat on pyritty tekemään mahdollisimman kodinomaisiksi. Tosin miesten osastot ovat salimaisia, sillä vuoteet on sijoitettu riveihin seinustoille. Yhteistä oleskelua varten on keittiö sekä TV-huone.

Järjestyshäiriöitä ei selviämisasemilla ole, sillä asiakkaat luottavat henkilökuntaan ja uskovat sitä.

Suomessa on loppuvuodesta 1975 toiminut kokeilunluonteisesti Lahden selviämisasema. Lisäksi ainakin Helsinkiin on tulossa selviämisasema. Suomalaisten selviämisasemien tavoitteena on järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen, juomiskiirteen katkaiseminen ja jatkohoitoon ohjaaminen. Poliisi valikoi selviämisasemalle otettavat putka-asiakkaiden

	Ontario, Kanada		Suomi	
	poliisiputka	selviämisasema-järjestelmä	poliisiputka	Lahden selviämisasema
säilöönoton tai pidätyksen peruste	itselleen tai toisille vaarallinen päihtymys julkisella paikalla		päihtymys julkisella paikalla tai häiritsevä päihtymys yksityisellä paikalla	
toimenpide	eristys poliisin suojissa (pakko)	vapaaehtoisena vaihtoehtona selviämisasemalle	eristys poliisin suojissa (pakko)	selviämisasemalle valikoiden (pakko)
toimeenpanija	vain poliisi	poliisi, päihtynyt itse, muu viranomainen	vain poliisi	vain poliisi
toimenpiteen kesto		keskimäärin 4 vuorokautta, enintään viikko	noin 8 tuntia	keskimäärin 20 tuntia, enintään 24 tuntia esiselviäminen mukaan lukien
hoitomuodot	eristys, lepo	lepo, jatkohoitoon ohjaaminen, neuvonta	eristys, lepo	eristys, lepo, lääkkeet, jatkohoitoon ohjaaminen, neuvonta
hoidon tavoitteet	julkisesta juopumuksesta rankaisemisen valmistelu, sakotettavaksi tuomioistuinmessä	sosiaalisen aseman parantaminen, juomisen vähentäminen, jatkohoitoon ohjaaminen	järjestyksen ja turvallisuuden ylläpito	järjestyksen ja turvallisuuden ylläpito, juomiskiirteen katkaiseminen, jatkohoitoon ohjaaminen
hoitoympäristö	sell	kodinomainen ympäristö	sell	sell

Lähteet: Annis 1979; Annis & al. 1976; Carpen 1980; Jones 1980; Mäki-Kulmala 1978; Virtanen & Tuominen 1976.

joukosta. Lisäksi poliisin tehtäviin kuuluu selviämisasemalta pois päästäminen ja normaalin säilöönottoakavakkeen täyttäminen. Lahden selviämisasemalla on käytäntönä se, että asiakkaat ovat ensin putkassa 4–8 tuntia, minkä jälkeen osa siirretään selviämisaseman selleihin. Selviämisasemallaolo on pakollista ja keskimääräinen hoitoaika on 20 tuntia ja pisin mahdollinen yhteenlaskettu aika on 24 tuntia. Noin 20-paikkaisella Lahden selviämisasemalla ovat hoitona eristys, lepo, lääkkeet, neuvonta ja jatkohoitoon ohjaaminen. Asiakkaina on vain miehiä (Mäki-Kulmala 1978). Henkilökuntaa on sivutoimisen johtajan lisäksi sihteeri, kaksi sairaanhoitajaa, neljä sairaala-apulaista ja kuusi poliisikoulutuksen saanutta vahvistestaria (Virtanen & Tuominen 1976). Vuoden 1980 heinäkuun alusta lukien on

selviämisasemakäynnistä ruvettu perimään 120 markan suuruinen maksu (Asetus selviämisasemalle säilöönotetun hoitomaksusta 1980).

RINNAKKAISET PÄIHTYNEIDEN KÄSITTELYTAVAT ONTARIOSSA JA SUOMESSA

Olen kerännyt tietoja Ontarion ja Suomen rinnakkaisista päihtyneiden käsittelytavoista taulukkoon 1. Ontarion järjestelmät ovat toisiinsa verrattuina varsin erilaisia. Suomessa päihtyneiden käsittelytavat ovat samankaltaiset poliisiputkassa ja selviämisasemalla. Huomiota kiinnittää myös se, että Ontarion selviämisasemien hoitoaika on pitkä verrattuna suomalaiseen selviämisasemahoitoon. Ontarion selviämisasemia voitaisiin tältä

Taulukko 2. Selviämisasema aikaisempaan, ainoaan käytäntöön verrattuna

	Ontario	Lahti
vaikutus juopumustilanteeseen	ei vaikutusta	ei vaikutusta
ensikertalais-ten osuus selviämisasemien asiakkaista	30—50 %	46 %
toistuvat käynnit selviämisasemalla putkakäytäntöön verrattuna	lisääntyneet	lisääntyneet
jatkohoitoon siirtyminen	10 % siirtyi jatkuhoitoon	jatkohoitolähete 30 %:lle

Lähteet: Annis & al. 1976; Mäki-Kulmala 1978.

osin verrata suomalaiseseen katkaisuhoittoon.

Aikaisempaan ja ainoaan menettelytapaan verrattuna selviämisasemien toiminnassa ei ole saavutettu niille alun perin asetettuja tavoitteita (taulukko 2). Ontariossa ja Suomessa toivottiin, että toistuvat käynnit vähenisivät, mutta tilanne on ollut päinvastainen. Selviämisasemien toiminnalla ei ole myöskään ollut vaikutusta juopumustilanteeseen. Jatkuhoitoon ohjautuminen selviämisasemakäynnin jälkeen ei ole ollut niin laajamittaista kuin odotettiin.

Ontariossa ajateltiin, että selviämisasemasta tulisi poliisiputkan vaihtoehto. Tosiasiassa poliisi vie yhä valtaosan pidätyistä poliisiasemalle ja vain noin kymmenesosan selviämisasemalle. Selviämisasemien asiakaskunta koostuu alkuperäisestä kohderyhmästä poikkeavasti, sillä joukossa on myös muita kuin skid row -alkoholisteja (Annis 1979).

Ontarion selviämisasemilla on nyt vakiintunut sijansa ja laajamittainen seurantatyö on päättynyt. Selviämisasema

on halvin päihtyneiden hoitomuoto ja puolustaa paikkaansa humanina ja hoitoon suuntautuvana selviämisympäristönä.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Addiction Research Foundation. Statistical supplement to the annual report 1977—1978. Ei painopaikkaa eikä -vuotta

Alkon vuosikirja 1976. Helsinki 1977

Annis, H. M.: The detoxication alternative to the handling of public inebriates. The Ontario experience. *Journal of Studies on Alcohol* 40 (3): 196—210, 1979

Annis, Helen & al.: Task force II. Report on the operation and effectiveness of the Ontario detoxication system. Toronto 1976

Asetus selviämisasemalle säilöönotetun hoitomaksusta. N:o 302, 1980

Fagan, Ronald W. & Mauss, Armand L.: Padding the revolving door: An initial assessment of the uniform alcoholism and intoxication treatment act in practice. *Social Problems* 26 (2): 232—246, 1978

Mäki-Kulmala, Airi: Selviämisasematoiminnasta Suomessa — selvitys Lahden selviämisaseman toiminnasta. Sosiaalipoliittikan pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto 1978

Poliisilaki 1966

Säilä, Sirkka-Liisa: Säilöönnotot sosiaalisenä haittana Suomessa. Juopumuksen ja kontrollin vuorovaikutuksesta. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuslause 135. Helsinki 1979

Virtanen, Matti & Tuominen, Eero: Selviämisasemakokeilu. Alkoholipoliittika 41 (2): 57—61, 1976.

Haastattelut

Carpen, Robert, selviämisaseman johtaja, 410 Dundas st W, Toronto; Toronto 4. 3. 1980

Jones, Gerrard, poliisikonstaapeli, 51 Division Police Station, Regent st, Toronto; Toronto 28. 3. 1980.